

Cisterner

Lagring och hantering av brandfarliga
vätskor, spilloljor och andra flytande
kemikalier

Mars 2022

Informationsbroschyr från Samhällsbyggnadsförvaltningen

Den myndighet som har ansvaret för miljötillsynen i den kommun där du är verksam ska enligt föreskrifter från Naturvårdsverket i många fall informeras vid installation av cistern. I föreskrifterna regleras även krav om sekundärt skydd i vattenskyddsområde.

I Katrineholms kommun är det bygg- och miljönämnden som är tillsynsmyndighet. Samhällsbyggnadsförvaltningen utför den praktiska tillsynen på nämndens uppdrag.

Här följer en sammanfattning av de regler som gäller. Sammanfattningen är inte heltäckande. Observera att hanteringen även omfattas av andra regler än de bygg- och miljönämnden är tillsynsmyndighet för.

Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2021:10) om skydd mot mark- och vattenförorening vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor

Föreskrifternas tillämpningsområde

Föreskrifterna gäller vid hantering av brandfarliga vätskor eller spilloljor i cisterner ovan och i mark med anslutna rör- och slangledningar samt i lösa behållare.

Inom vattenskyddsområde gäller föreskrifterna för hantering av mer än 150 liter brandfarliga vätskor eller spillolja.

Utanför vattenskyddsområde gäller föreskrifterna vid hantering av mer än totalt 1 m³ brandfarliga vätskor och spilloljor i cisterner med anslutna rör- och slangledningar.

Föreskrifterna gäller inte hantering som är tillståndspliktig enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) och inte heller för transporter som omfattas av Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2018:5) om transport av farligt gods på väg och i terräng (ADR-S).

Information till tillsynsmyndigheten

Den som avser att installera en cistern för brandfarliga vätskor eller spillolja som rymmer mer än 1 m³, eller inom vattenskyddsområde hantera mer än 150 liter brandfarliga vätskor eller spillolja, ska senast fyra veckor innan installationen påbörjas eller hanteringen inleds skriftligen informera tillsynsmyndigheten om detta. Kontrollrapport från senast utförda kontroll ska hållas tillgänglig för tillsynsmyndigheten. Detta gäller även kontroller som utförts enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps *föreskrifter (2018:3) om cisterner med anslutna rörledningar för brandfarliga vätskor*.

Krav inom vattenskyddsområde

Vid hantering av mer än 150 liter brandfarliga vätskor eller spilloljor inom vattenskyddsområdets vattentäktzon, primär (inre) skyddszon och sekundär (yttre) skyddszon ska cisterner och lösa behållare ha sekundärt skydd.

Inom dessa zoner ska rörledningar och slangledningar som är anslutna till cisterner vara dubbelmantlade eller ha ett annat sekundärt skydd.

Undantag från kravet gäller dock för cisterner med tillhörande ledningar samt lösa behållare i pannrum eller motsvarande i bostadshus och som är under regelbunden uppsikt, om inte tillsynsmyndigheten beslutar annat.

Rörledning i byggnad får inte dras i eller under golv, utan ska förläggas väl synlig.

Invallningen ska rymma hela cisternens volym. För flera cisterner i en invallning ska invallningen rymma den största cisternens volym + 10 % av övriga cisterners totala volym. Detta gäller även för lösa behållare.

Det sekundära skyddet ska vara tätt, tidsbeständigt, fungerande och utformat så att kontroll är möjlig. Vid påfyllningsrör för cistern inom vattenskyddsområde ska skylt med texten

”VATTENSKYDDSOMRÅDE” vara uppsatt. Skylten ska vara väl synlig och av varaktig beskaffenhet.

Skylten ska även innehålla följande information:

- Fastighetsbeteckning
- Adress
- Volym
- Högsta fyllningsflöde
- Innehåll

Om vattenskyddsområdets skyddsföreskrifter innehåller strängare krav än dessa föreskrifter gäller de kraven.

Krav på kontroll av sekundärt skydd för cisterner inom vattenskyddsområde

Det sekundära skyddet för cisterner med anslutna rör- och slangledningar, ska om det är krav enligt Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2021:10), genomgå installationskontroll, återkommande kontroll och revisionskontroll.

Denna kontroll ska utföras av ett kontrollorgan som har ackrediterats mot dessa föreskrifter.

Underrättelse till tillsynsmyndigheten

När det finns anledning att misstänka att mark- eller vattenområde blivit förorenat ska tillsynsmyndigheten omedelbart underrättas.

Cisterner som tas ur bruk

Cistern och rörledning som tas ur bruk ska tömmas och rengöras. Det är viktigt att ta bort påfyllningsrör och överfyllnadsskydd så att cisternen inte kan fyllas av misstag. Cistern bör avlägsnas eller om detta inte är möjligt fyllas med sand.

Det avfall som uppkommer vid tankrengöringen klassas som farligt avfall och ska omhändertas av godkänd behandlingsanläggning alternativt lämnas till godkänd mellanlagring. Detsamma gäller för eventuellt nivåalarm innehållande kvicksilver eller andra kemikalier. Om du har en verksamhet och själv transporterar farligt avfall krävs anmälan/ansökan hos Länsstyrelsen.

Verksamhetsutövaren ska informera tillsynsmyndigheten om cistern som tagits ur bruk så att tillsynsmyndigheten kan bestämma hur cisternen bör omhändertas. En blankett för ”Information om att cisternen tas ur bruk” och saneringsintyg ska skickas in till Bygg- och miljönämnden. Vid försäljning av cistern bör nämnden informeras för uppdatering av register.

Krav på skyddsåtgärder som samhälls-byggnadsförvaltningen kan ställa utifrån 2 kap. Miljöbalken

Observera att det många gånger är de unika förhållandena i varje ärende som avgör vilken skyddsnivå som kommer att krävas i det enskilda ärendet.

Nedan följer exempel på skyddsåtgärder. Observera att samanställningen inte är heltäckande.

Placering

Som cisterninnehavare är det viktigt att planera cisternens placering väl. Goda avstånd ska hållas till din och grannars dricksvattentäcker, vattendrag, sjöar, brunnar, diken m.m. Vilket avstånd som kan anses lämpligt måste bedömas från fall till fall utifrån förhållandena på den enskilda uppställningsplatsen. Ett utsläpp ska inte snabbt kunna nå ett riskobjekt.

Om möjligt bör cisternen placeras på täta jordarter, t.ex. lera. Mindre täta jordarter släpper snabbt igenom en förorening till grundvattnet. Placering på lutande underlag bör undvikas p.g.a. risken för avrinning.

Cisternen bör placeras så att risken för påkörning minimeras.

Placering bör inte ske där fallande föremål, som t.ex. träd och ledningar, kan förekomma.

Stöld av bl.a. drivmedel kan orsaka förorening. Fundera på lämplig placering och åtgärder som kan minska risken för stöld.

Uppställning m.m.

Anordningarna ska vara uppställda så att de är besiktningsbara med fri sikt runtom hela anordningen. Ingen växtlighet får finnas under eller runt cisternen, eftersom det skymmer den fria sikten och ökar risken för rostangrepp.

Cisternen ska stå på stadigt och beständigt icke brännbart underlag. Trä anses *inte* vara beständigt underlag, inte heller järnvägsslipers av trä.

Vid omfattande hantering ska cisternen vara placerad på hårdgjord yta av t.ex. betong vilket underlättar uppsamlade av spill och hindrar uppväxt av vegetation.

Använder många olika personer eller aktörer cisternen, för t.ex. tankning av drivmedel, ska tät spillzon finnas inom ett område 1 m längre än slangens längd.

Dagvattenbrunnar ska vara tydligt märkta med skyltar eller motsvarande för att snabbt återfinnas vid läckage samt hittas vid snötäckt mark. Anordning för att effektivt täta brunnarna ska finnas i deras närhet och omedelbart kunna användas vid tillbud. På områden med omfattande oljehantering ska brunnarna även vara anslutna till oljeavskiljare.

Inga golvbrunnar ska finnas i produktionslokaler eller lagringsutrymmen där kemikalier förvaras. Alternativt leds golvbrunnar till avloppslös uppsamlingsbrunn eller katastroftank. Befintliga golvbrunnar ska pluggas permanent. *Undantagsvis* kan befintliga golvbrunnar i maskinhallar behövas för tillfälligt bruk (smältvatten från snöiga fordon etc.), de ska då normalt hållas effektivt tätade med exempelvis tungt lock med gummipackning. Avstängningsbara brunnar finns – men beakta risken att de av misstag lämnas öppna.

Sekundärt skydd

Med sekundärt skydd menas vanligen invallning eller dubbelmantling med läckagelarm.

Samhällsbyggnadsförvaltningen rekommenderar att sekundärt skydd alltid finns även om det inte är ett lagkrav. Finns risk för förorening av vatten kan krav ställas i det enskilda fallet.

Samhällsbyggnadsförvaltningen rekommenderar att det väljs ett sekundärt skydd som samlar upp vätska om cisternen vid påfyllning fylls över. Alla dubbelmantlingar fyller inte denna funktion.

Det sekundära skyddet ska rymma den största behållarens volym plus 10 % av övriga behållares volym.

Det sekundära skyddet ska vara tätt och motstå de produkter som lagras.

Invallning bör förses med nederbördsskydd. I annat fall krävs en redovisning av skötselrutiner när det gäller tömningen av nederbörd från invallningen. Tömning bör ske genom manuellt styrd pumpning. Lagringsutrymmen inomhus bör vara försedda med invallning i form av förhöjda trösklar, gallerdurkar över uppsamlingsränna eller dylikt.

Påkörningsskydd

Påkörningsskydd ska alltid finnas om det inte är uppenbart att ingen påkörningsrisk finns. Vid utformning av påkörningsskydd ska hänsyn tas till såväl den löpande verksamheten som framkomligheten vid sanerings- och räddningsinsatser. Påkörningsskyddets art och dimensionering avgörs av vilka typer av fordon som brukas, antal passager, förväntad hastighet samt lokala förutsättningar på platsen.

Påkörningsskydd kan anordnas i form av räcke, mur, betongblock, stenar, jordvall eller dike. Nedan följer olika exempel på påkörningsskydd.

Räcke

I princip samma funktion som vägräcke. Räcket består av korrosionsskyddat stål ingjutet i betongfundament. Höjden bör vara lägst 0,5-1 meter.

Mur

Skyddsmur byggs av armerad betong med hög hållfasthet och vikt. Den kan gjutas på plats eller byggas av prefabricerade betongelement. Murens höjd bör vara lägst 0,5-1 meter.

Betongblock

”Gråsugga” prefabricerat betongelement som är flyttbart. Vanligaste storleken är 1 meter lång, 0,5 meter bred och hög, vikt ca 300 kg.

Klarar oftast påkörning från personbil i låg fart om underlaget är stabilt.

Jordvall, slänt eller dike

Jordvallar och slänter fungerar som påkörningsskydd om lutning och höjd är tillräckliga. Diken är effektiva vid låga farter.

Invallning

En invallning är i allmänhet, men inte alltid, ett tillräckligt påkörningsskydd.

Övriga påkörningsskydd

Stängsel, staket, stenblock, kantsten och träd är alla olika typer av enklare skydd som kan vara godtagbara om påkörningsrisken är liten. **Övriga skyddsåtgärder**

Droppskydd, uppsamlingsstråg eller dylikt ska finnas på alla ställen där spill eller läckage kan förväntas. Upphängningsanordning för tankhandtag ska finnas, detta minskar bl.a. risken för ofrivillig tömning genom hävertverkan. Tankmunstycke och slangar ska vara i gott skick.

Absorptionsmedel ska finnas tillgängligt i anslutning till tankplatser i händelse av spill.

Det ska finnas rutiner för skötsel, förebyggande åtgärder, förfarande vid spill och läckage m.m. Detta är en del av egenkontrollen. Har du en anmälnings- eller tillståndspliktig verksamhet ska rutinerna vara skriftliga.

Olyckor

Akuta olyckor

Vid akuta olyckor är det viktigt att räddningstjänsten larmas snarast för att begränsa spridningen. Vid risk för spridning till mark, grundvatten eller vattendrag ska miljökontoret underrättas snarast för samråd om vidare åtgärder.

Kontakta ert försäkringsbolag så snart som möjligt. De kan ha synpunkter på vilken saneringsfirma som ska anlitas m.m.

Spill

Spill vid t.ex. tankning ska omhändertas omgående. Har spillet inte trängt ner i marken kan absorptionsmedel användas. Har jord förorenats ska denna grävas upp. Avfallet som uppkommer klassas som farligt avfall och ska omhändertas på godkänd anläggning för mellanlagring eller behandling.

Andra berörda myndigheter

För hantering och lagring av brandfarliga vätskor gäller också Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps *föreskrifter (2018:3) om cisterner med anslutna rörledningar för brandfarliga vätskor* (se myndighetens hemsida på: www.msb.se).

Räddningstjänsten kan behöva kontaktas för tillstånd för hantering/förvaring av brandfarlig vara. Om hanteringen ska utföras inom ett vattenskyddsområde, kontakta Samhällsbyggnadsförvaltningen för att få reda på vilka särskilda bestämmelser som gäller.

Övrigt

Denna information är inte heltäckande. Det kan därför vara bra att du tar reda på vilka regler som gäller för din verksamhet. Regler kan ha ändrats efter att denna information skrevs.